

Színház-és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

A TEST SZÖVEGE

doktori disszertáció tézisei

Lőrinc Katalin

2014

Témavezető:

Hegedűs D. Géza

egyetemi docens

Lőrinc Katalin: A test szövege

A disszertáció problémafelvetése:

- verbalizálható-e, mit mond el a mozgó test;
- hogyan és milyen kísérleteket tettek erre eddig az antropológia, filozófia, pszichológia, szociológia, az esztétika, valamint a színház-és táncművészet teoretikusai;
- hogyan alkalmazhatók e test-szöveg értelmezések a táncművészet történetének egyes jelentős fázisait vizsgálva: tehát, mely korszak / stílus, vagy műfaj milyen módon „szólaltatja meg” a táncművész testét;
- megtalálhatók-e a konkrét eltérések a szemlélő / teoretikus megállapításai, leírásai, jellemzései és elméletei, valamint a táncalkotó/táncos saját, ott és akkor megélt élménye között?

A disszertáció felépítése:

1. Bevezető:

- a) - felvázolja a megoldandó feladatot: az arra irányuló kísérletet, hogy az általam célirányosan összegyűjtött elméleti anyagot a saját gyakorlati, táncművészi tapasztalataimmal egybevessem, elsőként a hazai táncművészeti gyakorlatban;
- b) - felvázolja a munkafolyamatot: a forráskutatás módszereit és eredményeit, elemzési, értelmezési stratégiám irányát.

2. A test

- a) - a fejezet elsőként a test önmagában való kifejeződési adottságait, lehetőségeit, formáit vázolja fel az antropológia, filozófia, pszichológia és egyéb elméleti eredmények alapján, de még nem érintve a performatív szándékot;
- b) - a folytatás rátér a színpadi (performatív) test értelmezhetőségének kérdésére, különös tekintettel a nem-verbális megnyilvánulásra. Itt kerül előtérbe annak a kérdése: mit jelent pontosan az absztrakció, a mimézis a táncban: hogyan vizsgálhatjuk a mozdulatot a konszenzusosan elfogadott „test-beszéd” jelentéstartalmaktól eltekintve;

- c) - a fejezet külön részt szentel a nézői befogadás lélektani és szociológiai kérdéseinek: mit és hogyan lát és ért a néző, amikor a színpadi testet nézi.

E fejezet tartalmazza a legtöbb hivatkozást: hiszen az említett tudományterületek legrelevánsabb eredményeire alapoztam azt a gondolatmenetet, amely közelebb visz a kérdéseim feltevéséhez és megválaszolásához.

3. A táncos test

- a) - a táncos különös módon viszonyul a gravitációhoz: a tánc az egyensúly, a testsúlyáthelyezés különleges módja, melyben a súlypontunk, valamint a légzés mechanizmusa központi szerepet játszik. Mindebben esszenciális irányító szerepet kap az energia: annak minősége határozza ugyanis meg a színpadi mozgás hatását.
- b) - a fejezet taglalja ezután a mozgás, valamint a „mozdulatlanság”, mint a megmozdulás előtti összpontosítás minőségeit, kitérve ennek legkülönb megnyilvánulási formáira, kitekintéssel távoli kultúrákra és korszakokra is.
- c) - a fejezet záró része részletesen kitér a test-technikai tudás birtoklásának szükségességére, a mozgás elsajátítás sajátosságaira, a különböző technikák és módszerek lényegi viszonyára a testtel;
- d) - végül kitér technika és ösztönösség egyensúlyának fontosságára, valamint a „tudásfelejtés” állapotáig, vagyis a művészi megnyilvánulás pillanatáig való eljutásra.

4. Táncalkotás

- a) - A fejezet végigveszi, hogyan és miből születhet a mozdulat, ennek jegyében elsőként a mozgás születésének pillanatát: a megmozdulást, vagyis az improvizációt teszi vizsgálat tárgyává;
- b) - a rögzített improvizáció, vagyis kompozíció útját követve vizsgálja annak megjelenési formáit: a cselekményes műtől az alkalmazott koreográfián át a zenei alapú tiszta táncig, kitérve zene/hang kíséret nélküli, valamint a verbalitást (is) tartalmazó táncalkotásra.

Ez a két fejezet már – jelentős nemzetközi hivatkozási anyag felhasználása mellett – bőven merít saját –valamint kollégák - táncművészi, táncpedagógusi tapasztalataiból, és felhasználja eddigi mozgáselméleti tanulmányaim eredményeit.

5. Értelmezési kísérlet: a tánc történet jelentős fázisai

„Mozdulatszöveg” értelmezése a korábbi fejezetek eredményeire építve:

- a) - a görög kultúra kínálta gyökerek;
- b) - az európai balett-színház mozdulatszövege: a 17. századtól a 20. századig;
- c) - színházi szemléletváltás a 20. század fordulóján, s annak hatásai a mozdulat táncszínpadi szerepére (táncszínház, fizikai színház);
- d) - François Delsarte mozdulatelemzési elvei, mint a 20. századi modern táncművészet elméleti bázisa;
- e) - a tánc „modern”, „posztmodern” és/vagy „kortárs” amerikai és európai vonulatai

E fejezet megírásában a forráskutatás mellett esztétikai elemzések is segítettek, de elsősorban kritikus / szakírói és szakoktatói gyakorlatom könnyítette meg a tánc történeti anyag sorba rendezését, a mozdulatelemzést, a mozdulat verbális megjelenítését.

6. Jelenkor (-amennyi abból „belülről”, itt és most látható)

Kitekintés az elmúlt 10-15 évben tapasztalt mozgás / tánc / színház „szótár” alakulására, a lényegileg egységesülő *összművészeti*, nemzetközi trendre.

Ebben a fejezetben már túlnyomórészt a saját tapasztalatra támaszkodom. Úgy is, mint a pályán mozgó alkotó / oktató / előadó táncművész, és úgy is, mint nemzetközi és országos tapasztalattal, valamint élő kapcsolatokkal rendelkező újságíró és szakteoretikus. Az ily módon összegyűjtött tapasztalatok alapján kísérlem meg itt az összefüggések feltárását, a jelen tapasztalatainak beépítését a már meglévő információk közé, szükségszerű összefüggéseket feltárni az egymást követő és egymás mellett létező paradigmák között.

7. A mozdulatot előadó / alkotó ember gondolatai

- a) - a fejezet ráközelít az önelemzés feltételeire, rámutatva arra is, hogy a saját művészetéről gondolkodó, önreflektáló alkotó és / vagy előadó művész ritka;
- b) - a tánc(os) intelligencia fogalmának tisztázása: *„a táncos érzéki úton érti, hogy mi történik vele”...*

Ebben a rövid fejezetben már a felhasznált hivatkozások is kizárólag a táncművészet területére fókuszálnak, és ezeken kívül saját tapasztalatok és korábbi pszichológiai tanulmányaim felhasználásával készült.

8. Az önreflexió mint a kutatás eszköze

A fejezet az alkotó/előadó és a megfigyelő azonosságának paradoxonját járja körül, jelen esetben saját személyemre, mint a megfigyelő személyére irányítva a figyelmet;

a) - felállítottam egy logikai sorrendet, melynek mentén saját magam táncát, mint színpadi eseményt „belülről” írom le. Ez a sorrend az előadás objektív, valamint előzetesen ismerhető jellemzői felől halad a szubjektívebb, valamint a csak az előadás során „kiderülő” elemek felé;

b) - rámutatok saját életpályámon a különböző mozdulat-stílusok, technikák és műfajok terén szerzett tapasztalataimra, tehát arra, hányféle „test szöveggel” volt dolgom, mikor milyen körülmények között és kontextusban.

9. Elemzések

Öt kiválasztott (valamint képpel és mozgóképpel illusztrált) színpadi sajátélmény-részletet elemzek az a) pontban vázolt logikai sorrend alapján;

- ezek közül egy előadás másfél percének mozdulatait a Delsarte-féle mozdulatanalízis segítségével értelmezem.

10.Összegzés

A dolgozat összegző gondolatai rámutatnak a munka eredményeire és „eredménytelenségeire”: sikerült ugyan sokkal mélyebben és letisztultabban közel kerülni a mozdulat „olvasásához”, azonban továbbra is megmaradnak olyan kérdések, melyek valószínűleg megválaszolhatatlanok: az alkotás pillanatának pontos értelmezhetősége, az emberi mozgás-előadás minden egyes pillanatának verbalizált tetten érhetősége.

Jelen disszertáció előzményei szakmai pályafutásom során:

1. Szakmai életpályám (kivonatolva)

Lőrinc Katalin (Budapest, 1957.09.26.)

1977: Diploma: az Állami Balett Intézet táncművész szak (ma: Magyar Táncművészeti

Főiskola)

1977/78: a brüsszeli MUDRA stúdió hallgatója Maurice Béjart vezetése alatt

1978-81: a svéd Cullberg Balett táncművésze

párhuzamosan Graham-technika tanulmányok a London

(szakírói tevékenység kezdete tudósítások formájában a Táncművészet számára)

1981-84: a Pécsi Balett táncművész, koreográfus asszisztens, Pécsi Művészeti

Szakközépiskola tanára

1984-87: Tanztheater Wien (A)

1988-97: független táncművész, koreográfus, pedagógus, szakíró

1989-91: a Luxemburgi Konzervatórium tánctagozatának vendégtanára

1992-97: a Veszprémi Táncműhely társvezetője, rendez a Veszprémi Petőfi Színházban;

1995-97: a független táncművészeket támogató Műhely Alapítvány

művészeti tanácsadója, nyitott tréningprogramjának vezetője

1996-tól a Magyar Táncművészeti Főiskola táncpedagógusképző szak modern szakirány felelőse

1997-ben MÚOSZ Bálint György Újságíró Akadémia posztgraduális újságírói szakoklevél

1997-: főiskolai adjunktus, majd egyetemi docens a Magyar Táncművészeti Főiskolán

2001-2006 a Győri Tánc-és Képzőművészeti Iskola tánctagozatának vezetője

2006-tól a Fortedanse; Természetes Vészek; Compagnie Pál Frenák; Gergye Krisztián Társulat, Willany Leó Improvizációs Társulat; G.I.T.T. vendégművésze: független táncművész

2006-tól a Budapest Kortárástánc Főiskola tanára

2010-től a Színház-és Filmművészeti Egyetem Készségfejlesztő Tanszék mozgás csoportvezetője

2012: megkezdett DLA a Színház-és Filmművészeti Egyetemen

Szakírói megjelenés

- *Magyarországon*: Táncművészet (1980-tól folyamatosan), Színház (1998-tól

folyamatosan); Jump /Kortárs Csíra (1990-93); Zene-Zene-Tánc (1993-tól); Ellenfény, (2000-től); Kritikai Lapok (1996-2006), Echo (1997-2004); Opera Magazin (2007-2010)
Külföldön: Ballett International, (Németország; 1991-1998); TanzAffiche (Ausztria; 1984-1992); Luxemburger Wort (Luxemburg; 1989-1991); Documenta (Regensburg, 2010)

Szakkönyv publikáció:

Magyar Táncművészet 1990-1995 között (társszerző) (Planétás, 1996. Budapest)

„Martha Graham nyomában” (Planétás, 2007. Budapest)

Magánkiadás: tanjegyzet: „A XX.század táncművészete” szakközépiskolai

tánc történet – és táncműelemzés jegyzet (Lőrinc Katalin, 2003., Győr)

Aktív nyelvtudás: angol (B2 nyelvvizsga), francia, német, svéd (C nyelvvizsga), olasz

Szakmai és állami elismerések:

1992 Magyar Táncművészek Szövetsége *Nívódíja*

1997 Magyar Köztársaság elnöke *Bronz Érdemkeresztje*

1999 *Harangozó díj*

2.) Alábbi elméleti munkák jelentettek komoly előkészületet a disszertációhoz:

Előadások a Magyar Táncművészeti Főiskola Tudományos Konferencia rendezvényein:

- 2007. november 8:

„A kreativitás lehetőségei a balettpedagógiában”

- 2009. november 6:

„A nonverbalitás jelentősége a pedagógiai helyzetben”

-2011. november 12:

”Drámaszöveg és testszöveg viszonya múlt és jelen táncszínpadain”

-2013. november 9.

„Alkotói szándék és értelmezés viszonyáról”

Lőrinc Katalin, Budapest, 2014. január